

Beke József

Szólásszerű kifejezések a *János vitéz* nyelvében

Szinte a régi szakácskönyvek receptjeinek ilyen áttételes mintájára készült a világ- és a magyar irodalom némely jelentős alkotása: „Végy egy embert, mozdítsd ki alaphelyzetéből, vidd ki a világba, ahol cselekedjék, viselkedjék belátása, tehetsége, akarata szerint.”

Ezt követve az író előtt egyszerre kétoldalú szemléletmód kínálkozik: a VILÁG és az EMBER sokrétű és ugyanakkor kölcsönös egymásra hatását tudja bemutatni. Ez az alaphelyzet aztán az alkotó képessége szerint alkalmat nyújthat bármilyen művészi minőség létrehozására. Egy-egy példa erre a XVI. századból a francia Rabelais reneszánsz ihletésű *Gargantua*-ja és a magyar Gvadányi József későbbi műve: *Egy falusi nótáriusnak budai utazása* (1790).

Az kétségtelen, hogy Petőfi a *János vitéz*ben Kukoricza Jancsi egész egyéniségét úgy formálta, mintha ráruházná a Rabelais művéből kicsengő reneszánsz akaratszabadság akár tudatos, akár önkéntelen alapelvét: a mű hőse itt nemcsak főszereplő, hanem cselekvő hős olyan értelemben is, ahogyan a reneszánsz korban a „Tedd, amit akarsz!” parancsát értelmezték: Jancsi nem sodródik a körülmények által, hanem az előtte bőségesen torlódó minden bajban-gondban megtalálja a megoldást, és bátran, önállóan elhatározásra jut, tisztességesen, segítőkészen, a jóra törekedvén sikeresen *teszi a dolgát!* Ez az elvi alap természetesen épül össze a népmese megkívánta sikerességgel: az árva gyerekből, a világgá zavart juhászlegényből Tündérország királya lesz, aki eléri, sőt, ami a legfontosabb: becsületes döntései és bátor tettei alapján igazán meg is érdemli személyes boldogságát.

Könnyen meglehet, hogy Petőfi előtt éppen Gvadányi említett műve is fölmerült, amikor 1844 őszén *A helység kalapácsa* befejezése után azonnal belefogott Kukoricza Jancsi történetének megírásába. Persze amint két azonos recept még semmit sem mond két étel minőségéről, ez ugyanígy van két azonos alapelven épülő irodalmi alkotás esetében is. De azt is tudjuk, hogy Gvadányi rég elfelejtett, sokak által lesajnált művéről Aranyinak is voltak elismerő szavai, Vörösmarty is így nyilatkozott: „A híres Peleskei notárius, a leleményes Gvadányinak elmeszüleménye.” Sőt Petőfi éppen ebben az időszakban tisztelgett Gvadányi előtt egy régies, négyes rímű verssel, amely így kezdődik:

Kegyelmednek már rég pihen a pennája,
Kegyelmednek régen megnyílt a sír szája,
Hol békességgel a föltámadást várja,
De még most is kedves nekem a munkája.

(A régi jó Gvadányi)

Ez a versforma ugyanaz, mint amelyet említett művében alkalmaz Gvadányi is, aki egyrészt ugyan kijelenti: „Én Poéta sohasem voltam”, másrészt mégis igen büszke arra, hogy ő a nehezebb, a *négyes rímet* alkalmazza, mondván: „mivel sokkal könnyebb két szavat egyhanguakat találni, mint négyet”. A távoli Peleske jegyzője így indul nevezetes utazására:

Elbútsúztam szépen falu községemtől
Feleségem, komám, minden gyermekemtől,
Fogadom nékiek, hidjék el azt szentül:
Nem soká meg látjuk egymást szembe szemtül.

Az 1844. év második fele Petőfi sajnálatosan rövid pályájának talán leginkább döntő fordulatot hozó, ugyanakkor legmunkásabb, legtermékenyebb időszaka.

Ez év tavaszán zárja le végleg a színészi pályához fűzött reményeit, és eddigi verseinek kéziratával Pestre érkezve a szerencse is mintha mellészegődni látszana. Amikor műveit bemutatja a legnagyobb élő magyar költőnek, Vörösmarty Mihály azonnal fölismeri tehetségét, és melléáll: segítségével nemsokára a *Pesti Divatlap* segédszerkesztője lesz, ami tisztességes életkörülményeket jelent számára, tehát megfelelő lakást és jövedelmet. Persze sok munkát is, hiszen néha szinte egyedül intézi a lap összes ügyeit, sőt kötelessége minden lapszámba verset is írni.

Igen érdekes véletlen, hogy Petőfi költői pályája során nem a verskötete jelenik meg elsőként, hanem a hirtelen és frissen elkészült humoros „hőskötemény”, *A helység kalapácsa* 1844. október végén. De napokkal később már követi ezt első verseskötete a több mint száz eddig megírt költeménnyel.

Petőfi – a sikertelen színészeti próbálkozások után – ekkor azonnal komolyan veszi költői hivatását. Ezt jól mutatja, hogy ugyanebben az őszi, télelejei időszakban – szorosán *A helység kalapácsa* több mint 1200 sora után – megírja egész pályájának egyik legkiemelkedőbb művét, a *János vitézt*, ami mennyiségileg szintén komoly teljesítmény: kis híján 1500 verssor! Gondoljuk meg, hogy ha talán egy egész hónapja volt (de aligha volt) ennek a megírására, akkor – egyéb feladatain túl – naponta 50 sort kellett írnia.

Bizonyára szerepük van e költői lendület kialakulásában azoknak a körülményeknek, amelyek mindeddig sajnálatosan hiányoztak Petőfi életéből: az anyagi biztonság, a nyugalmas lakás és a művek megjelenési lehetősége, valamint Vörösmarty komoly elismerésnek számító támogatása.

Amikor Vörösmarty 1844 májusában a Nemzeti Kör közgyűlése elé terjesztette javaslatát Petőfi első verskötetének kiadására, akkor ebben Petőfi verseit „egy szerencsés elme érett termékei”-nek nevezte. Sőt kiemelte bennük a „tősgyökeres magyar beszéd”-et, ami határozottan elütött a korabeli költészetre jellemző „emelkedett” irodalmi nyelvtől. Ha ez Petőfi lírai alkotásaira így igaz – Vörösmartynak elhihetjük –, akkor természetesen ugyanez még fokozottabb mértékben jellemzi a költő elbeszélő műveit, s köztük is leginkább érezhető ez a *János vitéz* „mesemondójának” szavaiban. Amikor a művet olvasni kezdjük, legelőször is azt tapasztaljuk, hogy olyan természetesen folyó beszéd ez, mintha bármelyik értelmes, jó beszédű, mesélőkedvű magyar ember szájából eredne, mintha nem is vers volna, csak egyszerű, szép történetkezdet.

Mindez így igaz, jobban mondva: így tűnik – nekünk, magyaroknak. Vörösmarty nem ok nélkül hangsúlyozta, hogy „tősgyökeres magyar beszéd” jellemzi Petőfi költői nyelvét, ugyanis éppen ez okozhatja, hogy bőven találunk olyan kifejezéseket, szókapcsolatokat, amelyek az idegen anyanyelvű érdeklődőnek, aki éppen csak szeretné megérteni, esetleg a művet más nyelvre akarná fordítani, bizony alapos gondot okozhatnak. Vannak köztük olyanok, amelyek értelme csak akkor lesz a magyar anyanyelvű olvasó előtt is teljesen világos, ha áttételes értelmű költői kifejezésként tekint rá: „Szerelem tüze ég fiatal szívében”. Más kifejezések azért térnek el a mai közbeszédtől, mert „kimentek a divatból”: akár az alakjuk változott meg: *idvezel* = üdvözöl; *kőhajtásnyira* = kődobásnyira; akár azért, mert az értelmük ma már nem világos, mint a mosás során a *tisztáz* ige jelentése. De ma már ezt sem így mondjuk: *Meg ne illesse!*, hanem így: *Hozzá ne nyúljon vagy: Hozzá se érjen!*

Különösen akkor akad meg az olvasó, ha igazi úgynevezett szólásba ütközik: „Hisz kend sem volt jobb a deákné vásznánál.” Ezt a magyar olvasó sem tudja mire vélni, ha esetleg soha nem találkozott vele, nem hallotta még az értelmét. Ezeket *szólásnak* vagy *szólásszerű kifejezésnek* nevezzük, és minden nyelvben megtalálhatók, alaposan megnehezítvén az idegen nyelvet tanulók gondjait.

Természetesen jellemzik a *János vitéz* nyelvezetét, Petőfi sajátos, „tősgyökeres” költői kifejezőmódját is:

Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Fölösleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak úgyis nagy melege vagyon.

Szerelem tüze ég fiatal szívében,
Ugy legelteti a nyájt a faluvégen.
Faluvégen nyája míg szerte legelész,
Ő addig subáján a fűben heverész.

Tenger virág nyílik tarkán körülötte.
De ő a virágra szemét nem vetette;
Egy kőhajtásnyira foly tőle a patak,
Bámuló szemei odatapadtanak.

De nem ám a patak csillámló habjára,
Hanem a patakban egy szőke kislyányra,
A szőke kislyánynak karsu termetére,
Szép hosszú hajára, gömbölyű keblére...

Mert a pázsit fölött heverésző juhász
Kukoricza Jancsi, ki is lehetne más?
Ki pedig a vízben a ruhát tisztázza,
Iluska az, Jancsi szívének gyöngyháza.

Mindjárt itt van az első versszak a maga egyszerűen kedélyeskedő, mindenki előtt teljesen világos megállapításaival – no de a végén ott a *vagyon* szó az idegen anyanyelvű olvasó számára!

Ha jó kétnyelvű szótára van, legalább olyan terjedelmű, mint a mi kétkötetes, kitűnő *Magyar értelmező kéziszótárunk* (a továbbiakban: ÉKsz), akkor megtalálhatja a *vagyon* szónak ezt a jelentését: „valakinek a tulajdonában levő értékek összessége”. Vajon hogyan illeszti ezt be a sor eddig lefordított szavai közé? (A juhásznak a *nagy melege az összes értéke?*)

Gondot okozhat a „Tenger virág” kifejezés is, hiszen csak egy patak említődik a közelben, de még inkább kérdéses lehet a „szemét nem vetette” kifejezés. Csak meg ne keresse a bármely szótárban megtalálható „szemét” szót, mert annak jelentése teljesen félreviszi, ellehetetleníti a megértést! Ha ezt a csapdát elkerülve a *szem* meg az *odatapad* szavakat keresi, az utóbbi szó értelméhez bizony megint csak az olyan bő szótár adhat segítséget, mint a mi említett magyar kéziszótárunk. Ebben persze nincs ilyen: *kőhajtásnyira*, de megtalálható a *kőhajtás* szó, csak ki kell találni, hogy ez ugyanaz, mint a versbeli népies formájú *kőhajtás*, sőt a szótárban utána következő *kődobásnyi* is ugyanazt jelenti.

Az előbbieket bizonyára érzékeltetik, hogy bőven található a *János vitéz* szövegében olyan kifejezés, amely anyanyelvünkben ugyan annyira természetes, világos, egyszerűen érthető, hogy nekünk föl sem tűnik, szóra sem érdemes, de az idegen anyanyelvűnek gondot okozhat éppen „tösgyökeres magyar” voltánál fogva.

Persze arról is lehetne találgatni, hogy egy mai (még inkább jövőbeli) magyar fiatal pontosan tudja-e, mi a „nyáj”, mi a „suba”? De talán ezek még nem zavarják a megértést. Viszont azt hiába kérdenénk, hogy mit jelent ez: „...a ruhát tisztázza”?

A „tisztáz” szavunknak az a jelentése, amelyet itt alkalmaz a költő, ez ugyanis még a mi legnagyobb, a hétkötetes értelmező szótárunkban (a továbbiakban:

ÉrtSz) sincs meg, tehát aligha lehet benne bármelyik kétnyelvű szótárban. Ugyanis az a cselekvés sem él már, amit ez a szó egykor jelentett. Valaha a kézi mosás (akár patakban, mint Iluska, akár később mosóteknőben végezték) utolsó, befejező fázisa volt a ruha *tisztázása*, ez után következett a kicsavarás, majd a terítés, szárítás. Értelmezése egyedül csak a *Petőfi-szótárban* található meg: 'mos, illetve mosás után tiszta vízben kiöblít'.

Tekintsük úgy, hogy az ÉrtSz azért nem tartalmazza a *tisztáz* igének ezt az értelmét, mert a régi háziasszonyok – szerencséjükre ma már elavult – egyik legnehezebb, a kenyérfélesztéssel vetekedő nehézségű – munkájának, vagy inkább *mesterségének szakkifejezése* volt ez a „tisztáz”. Petőfi természetesen ismerte, mert hiszen az ő idejében még ez a házimunka is élt.

Persze egyáltalán nem mellékes az sem, hogy Iluska e „tisztázó” munkája, mozgása mint látvány joggal tartotta fogva a heverésző Jancsi tekintetét: a sekély vízben álló leánya, amint hajladozva lógatja-mártogatja a kezében lévő ruhadarabokat a patak hullámozó, „a nyári nap sugárá”-ban meg-megcsillanó habjaiba.

Többek között éppen ez a kifejezés is nagyszerűen bizonyítja, hogy Petőfi e csodálatos művének világa a valóságos falusi élet természetes hétköznapi körülményeiből indulva, majd hősével együtt fokozatosan egy-egy csodás elemmel gazdagodva, lassanként lép át egy mesével átszőtt világba, s az induló magyar helyszín legvégül „valóságos” Tündérországgá változik, ahol a falusi temető rózsaszála még a tündérvilágban is különlegesnek tűnő csodára képes.

Az igazi csodát persze Petőfi fantáziája és szava teszi azzal, hogy a rózsaszál lezárja az óriási kört: visszavisz kalandokon, harcokon, még a halálon túl is a falusi világ harmóniájába.

Az alábbiakban a *János vitéz* olyan kifejezéseit veszem sorra, amelyek néha mai szemmel is, talán idő múltán mindig egyre inkább magyarázatra szorulhatnak. (Abban a reménységben, hogy a *János vitéz* továbbra is a magyar iskolai oktatás mellőzhetetlen része marad az idők végezetéig.) Olyan szemmel teszem ezt, mintha valakinek csupán segíteni akarnék Petőfi e műve némely kifejezésének megértésében, értelmi pontosításában. Vagy esetleg csak fel akarnám hívni az idegen anyanyelvűnek a figyelmét arra, hogy a mű bizonyos helyén az egyes szavakat egyenként hiába keresi meg a szótárban, mert igen gyakran átvitt értelmű, szólászerű kifejezéseket használt ott a költő.

Ezeket sorra véve hozzájuk csatolom nemcsak a költemény adott helyén érvényes jelentést, hanem bizonyítékkal azt is, hogy a leginkább hozzáférhető *Magyar szótárban* (MSzt) vagy a *Magyar értelmező kéziszótárban* (ÉKsz), esetleg csak az említett nagy, hétkötetes *A magyar nyelv értelmező szótárában* (ÉrtSz) található. Amelyik kifejezésnél nincs ilyen megjegyzés, az olyan saját művészi alkotás, amely

az említett három szótár egyikében sincs benne, s éppen ezért Petőfi költői nyelvének olyan egyéni használatú értékes eleme, amellyel gazdagította anyanyelvünket.

Mivel ezek a kifejezések több szóból állanak, a szóösszerűség valamelyik szavának kiemelése és ennek kezdőbetűje alapján történő ábécérendbe sorolása csak nehezítené az eligazodást, így célszerű, ha abban a sorrendben következnek itt a kifejezések, ahogyan a mű olvasása során, a fejezetek rendjében előfordulnak.

I.

Tenger = tengernyi sok; nagyon sok (ÉrtSz)
Szemét nem veti = nem néz oda; nem is látja (ÉrtSz)
Kőhajtásnyira = nem messze; kis távolságra, kődobásnyira (MSzt)
Szemei odatapadtanak = folyamatosan csak oda nézett (ÉrtSz)
Szívének gyöngyháza = szívének legbecsesebb értéke
Halálra eped = belehal a vágyakozásba (ÉrtSz ezt idézi)
Ki mindeneket tud = az Isten

II.

Jaj neki! = bajba kerül (fenyegetés) (MSzt)
Világ csúfjára = szégyenszemre; megszegyenítve (MSzt)
Lopja a napot = nem dolgozik (MSzt)
Nézze meg az ember = helytelenítés, szidás kifejezése (MSzt)
...vigyen el (az ördög) = légy az ördög! (szidás kifejezése) (MSzt)
Most már elég = hagyja abba (a szidást) (MSzt)
Fogja be a száját = hallgasson el (MSzt)
Betapasztja a száját = elhallgattatja (MSzt)
Kihullanak a fogai = fenyegetés kifejezése: Jancsi kiüti fogait
Kifakad = indulatos szavakat mond (ÉrtSz)
Meg ne illesse! = Hozzá ne érjen! (ÉrtSz ezt idézi)
Töri magát = nehéz munkát végez (ÉrtSz ezt idézi)
Ne akadjon fönn = ne kifogásoljon valamit (ÉrtSz)
Nem volt jobb a deákné vásznánál = nem volt jobb annál, akit bírál (MSzt)
Imitt-amott van = néhol van, kevés van valamiből (ÉrtSz)

III.

Odavan = nincs meg; eltűnt (ÉrtSz)
Lesz neked! = (Jaj) lesz neked! (előzetes fenyegetésként) (MSzt)
Rosz a csillagzatja = mindig haragos a kedve (ÉrtSz) [A rossz szónak rossz alakja is használatos Petőfi korában, Arany Jánosnál is többször előfordul.]
Legyen meg az Isten akarata = ez a belenyugvás kifejezése, eredete: *Biblia*, a *Miatyánk*... kezdetű ima.
Mí tagadás = nem tagadom; elismerem (MSzt)
Nagy híja van = sok hiányzik (MSzt)

Szánom, bánom = nagyon sajnálom (MSzt)
Megkapta bajszát, és egyet pödrött rajta = valamire készülés kifejezése
Ne bolondozz = ne tréfálkozz (ÉrtSz)
Tréfát nem értem = komolyan veszem; ez nem tréfa (MSzt)
Amíg jól van dolgod = amíg nincs bajod; amíg nem haragszom (MSzt)
Föl ne gerjeszd mérget = ne haragíts meg (ÉrtSz)
Kisült = kiderült (ÉrtSz)
Koránsem tréfaság = egyáltalán nem tréfa (ÉrtSz)
Majd elvette eszét = majdnem elvesztette a józan eszét (MSzt)
Akasztani való = halált, kivégzést érdemel
Ássa ki a szemét a holló = halálos fenyegetés (MSzt)
Sohase kerülj ki a hóhérkötelet = akasszanak fel (fenyegetés)
Elpusztul = elmegy, eltűnik (ÉrtSz)
Dől a szó belőle = folyamatosan beszél (MSzt)
Petrencés rúd = karvastagságú, hosszú rúd, szénahordáshoz használják (ÉrtSz)
Markos gyerek = izmos, erős fiú (ÉrtSz)
Húsz legényen kitett = húsz legényt felülmúl (ÉrtSz ezt idézi)
Nem érte még meg hússzor a telet = nem volt még húszéves (ÉrtSz)
Méltán haragszik = igaz van a gazdájának
Ütlegra kerül a dolog = verekedés lesz (ÉrtSz)
Kifogy a szuszából = elfogy a lélegzete (ÉrtSz ezt idézi)
Meg ballagott = megint, ismét ballagott (ÉrtSz) (régies)

IV.

Magam sem tudta = nem emlékezett rá (ÉrtSz)
Nem esett kedvére = nem tetszett neki
Ily szót csalt nyelvére = (ijedtében) így szólt
Mi lelt? = Mi történt veled? Mi baj van? (ÉrtSz)
Hagyd el... az ilyen beszédet = ne beszélj többet erről (ÉrtSz)
Képpel elfordult = arcát elfordította
Könnye kicsordul = sírni kezd (ÉrtSz ezt idézi)
Isten áldjon meg = jókívánság és elköszönés (MSzt)
Jusson majd eszedbe = emlékezz és gondold rá (MSzt)
Észre sem vette = semmire nem figyelt (ÉrtSz)
Nehéz volt a szive = aggódott, szomorú volt (MSzt)

V.

Alig bírta már lankadó lába = nagyon fáradt volt (MSzt)
Letelepült = leült, elhelyezkedett valahol (ÉKsz)
Álom szemének pilláját ellepte = álmos lett (ÉrtSz ezt idézi)
Álom odavitte = ezt álmodta
Mennydörgés álmát elzavarta = mennydörgés felébresztette (ÉrtSz ezt idézi)
Hullt az istennyila = villámok csapkodnak (ÉrtSz ezt idézi)
Megnyílt a felhők csatornája = esni kezdett az eső (MSzt)
Lekonyította a karimás kalapot = kalapja szélét lehajtotta (ÉrtSz ezt idézi)

Útnak ered = elindul (ÉrtSz)
Nap leszáll = lenyugszik; esteledik (ÉrtSz)
Vitte két lába = ment, haladt (ÉrtSz)
Esett vad = elhullott, megdőglött állat (ÉrtSz)

VI.

Szemébe tűnt = meglátta; észrevette
Ekképp okoskodék = így gondolta (ÉrtSz)
Hál' a jóistennek = köszönöm a jóistennek (öröm kifejezése) (MSzt)
Mefontol valamit = alaposan megvizsgálja, meggondolja (ÉrtSz)
Nem tréfádolog = komoly dolog (MSzt)
Helyén állt a szíve = nem ijedt meg; nem jött zavarba (ÉrtSz ezt idézi)
Adjon az úristen szerencsés jó estét! = köszöntés, üdvözlés kifejezése (MSzt)
Fegyverhez kapának = fegyvert fogtak (MSzt)
Szerencsétlenségnek embere = szerencsétlen, balszerencsés ember (ÉrtSz)
Lábadat mered tenni e küszöbre = be mersz lépni ide (MSzt)
Nem fog többé látni téged = meg fogsz halni
Szíve nem vert sebesebben = nem ijedt meg (MSzt: ellenkező értelemmel)
Nem lett haloványabb színben = nem látszott ijedtnék
Meg nem ijedt hangon = határozott hangon
Nem kedves az élet = nem félttem az életemet (MSzt: ellenkező)
Szót vált valakivel = beszél vele (MSzt)
Egyet mond, kettő lesz belőle = hasznos dolgot mond (MSzt)
Derék legény = komoly, értelmes legény
Bátor szented! = igazán bátor vagy
Isten is zsványinak teremtett = kiváló zsvány (= gazember) leszel (MSzt)
Megtved az életet = értéktelennek tartod az életet (ÉrtSz ezt idézi)
Halált nem féli = nem fél a haláltól (ÉrtSz ezt idézi)
Te kellesz minekünk = szükségünk van rád (ÉrtSz)
Kezet csapunk = megegyezünk (ÉrtSz ezt idézi)
Tettetett jókedv = nem valódi, színlelt öröm (ÉrtSz ezt idézi)
Itt a kezem = elfogadom, megegyeztünk (ÉrtSz ezt idézi)
Kancsó fenekére néz = sokat iszik (MSzt)
Mértéket tart = nem sokat iszik (ÉrtSz)
Álmod hozott a pillájára = elaludt
Nem kellett több = Jancsinak ez elég volt, ezt várta (MSzt)
Ítéletnap trombitálás = az utolsó ítélet trombitahangja
Élete gyertyáját eloltja = megöli (ÉrtSz ezt idézi)
Küldök örökös éjszakát = halált küldök (ÉrtSz, lásd az előbbi)
Mit beszélek én? = Téves dolgot beszélek! (MSzt)
Vérfojtok ragadnak a pénzhez = gyilkolással szereztek (a zsványok)
Hozzájok sem nyúlok = meg sem érintem
Nincs elromolva a lelkiismerete = tiszta a lelkiismerete
Elharapózott a láng = tovaterjedt a tűz (ÉrtSz ezt idézi)
Egy láng lett = csupa, teljes láng lett; elborította a tűz (ÉrtSz ezt idézi)
Láng piros nyelve ég felé szaladt = magasra lángolt (ÉrtSz ezt idézi)
Szokatlan világ = éjszakai világosság, a tűz fénye

VII.

Föltámadó nap = fölkelő nap (ÉrtSz)
Hetedhét országon túl = nagyon messze (MSzt)
Sugarát a nap fegyverekre lőtte: a nap sugarában megcsillantak a fegyverek
Alig fért meg szíve a baloldalába = hevesen dobogott a szíve
Örömet mennék katonának = szívesen lennék katona
Rálép a fejére = lehajtja fejét; nagyon szomorú (MSzt)
Mi ördögért = miért, mi miatt
Búnak eredve = szomorú, bánatos
Nagyot fohászkodva = (bánatában) nagyot sóhajtva (ÉrtSz)
Kerek világ = egész, teljes világ (ÉrtSz)
Egy sorban = ugyanabban az állapotban, tehát katonaként (ÉrtSz)
Farkaszemet néz = bátran szembenéz (MSzt)
Jól meggondold = alaposan átgondold, mérlegeld
Megyünk öldökölni = gyilkolni megyünk (ÉrtSz ezt idézi)
Rárontott a török = meglepetésszerűen, túlerővel megtámadta (ÉrtSz ezt idézi)
Megyünk segedelmére = segítségére megyünk (régies)
Magamat nyeregbe vethetném = lóra ülhetnék; huszár lehetnék
Engem öl meg a bú = belehalok a bánatomba
Csak szamarat ismértem = csak számaron ültem; szamaram volt
Lóra termett = lóra született (ÉrtSz)
Vörös nadrágban = huszáröltözetben
Csillagokat rügott = szikrázott (a ló patkója) (ÉrtSz ezt idézi)
Magát fölvetette = nagy lendülettel felugrott (a lóra)
Mint a cövek = egyenesen, szilárdan (MSzt)
Induláskor gyakran sírtak a leányok = siratták eltávozását
Nem akadt Iluska párjára = nem volt senki ugyanolyan, mint Iluska
Sok földet bejára = sokfelé, nagy területen járt

VIII.

Kutyafejű tatár = ijesztő kinézetű, kegyetlen természetű tatár (ÉrtSz ezt idézi)
Ekképp idvezelte = így üdvözölte (régies)
Ezerannyin voltak = ezerszer többen voltak
Pártját fogta = védelmébe vette; támogatta (ÉrtSz)
Védelmére kiáll = megvédelmezi

IX.

Messziről nézett utána = távol volt már tőle
Mégbirkózott vele = legyőzte (a hideget)
Kapták magokat = hirtelen megtették, leszálltak... (ÉrtSz Petőfit idézi)

X.

Fölnyúlnak az égig = az égig érnek; nagyon magasak (ÉrtSz ezt idézi)
Le is hányt magáról = sietve levetett, ledobott magáról (ÉrtSz ezt idézi)
Hogyne az istenért? = (indulatos kérdésben) megdöbbenés kifejezése (MSzt)

Egy óra járásra = viszonylag nem messze (amilyen távolságot egy óra alatt el lehet érní)
Vízet felhőből facsartak = a felhő összenyomása által vízhez jutottak
Lassacskán = kényelmes mozgással
Csillagok közepett = csillagok között
Ekképp elmélkedett = ezen gondolkodott
Csillag leszalad = az égen egy csillag lefut (ÉrtSz ezt idézi)
Ezer a szerencséd = nagy szerencséd van

XI.

Vásott rá a foga = meg akarta szerezni magának (ÉrtSz)
Raboltak javába' = teljes erővel raboltak (ÉrtSz)
Üresen hagytak minden borospincét = minden pince borát megitták
Kivel szemközt jöttek = akivel találkoztak; akit elértek
Kardjokra hányták = legyjilkolták, megölték (ÉrtSz: [kardélre hány valakit])
Királyt kiűzték várából = a királyt elkergették várából
Megfosztották lányától = elrabolták a lányát
Szánakozó könnyet hullatának = sajnálkozva megsiratták
Ily szokat hallatott = ezt mondta (ÉrtSz ezt idézi)
Vetélkedett Dárius kincsével = annyi volt, mint Dárius kincse: nagyok sok (MSzt)
Megtáncoltattuk = megverjük, legyőzzük (ÉrtSz ezt idézi)
Méltatlanul mert banni = igazságtalanul mert cselekedni
Jajdult föl a király = kitört belőle a fájdalom (ÉrtSz)
Számolhat kezére = számíthat rá, feleségül veheti (a királylányt)
Szívét reménység szállta meg = nagyon reménykedett
Meg nem hallója a dolognak = nem hallotta meg a dolgot

XII.

Szokás szerint fölkelt (a Nap) = amint szokott: feljött a Nap
Mihelyest a föld szélére hágott = amint fölkelt a Nap
Talpon termett = tette készen állt (ÉrtSz)
Erőnek erejével rajt volt = erőszakosan azt akarta (MSzt)
Ilyen tanácsot intéze: = ezt tanácsolta:
De mi haszna? = nincs haszna; semmi értelme (MSzt)
Fogadást teszünk = megfogadjuk
Lóra kerekedett = felült a lóra (ÉrtSz ezt idézi)
Rájok akadt = megtalálta a törököket
Izent nekik hadat = hadüzenetet küldött
Sarkantyút vágták lovak oldalába = megindították a lovakat
Ötakós hordónak elég volna hasa = nagy hordó lenne a hasa
Rendbe szedte népét = katonáit hadrendbe állította
Nem volt gyerekség = nem volt jelentéktelen apróság (ÉrtSz)
Nem veszi tréfának = komolyan veszi (MSzt)
Így múlt ki őkelme ebből a világból = így halt meg
Uccu! = gyors menekülést kifejező szó (ÉrtSz ezt idézi)
De bezzeg elérték = de bizony, nagyon is elérték (ÉrtSz)

Nyargal még lóhalálába' = a lovat nem kímélve vágtat (ÉrtSz)
Ment nyomába = ment szorosán utána; üldözte
Megállj, a hitedet! = sértő, fenyegető kifejezésként
Összeomlott, ki is fújta ott páróját = (a ló) kímúlt, megdőglött (ÉrtSz ezt idézi)
Ifjúságomra nézz = légy tekintettel fiatal koromra
Hordd el magad = gyorsan távozz, tűnj el, takarodj (ÉrtSz)
Hogy s mikép jártak = mi történt velük
Háladatosságból = hálából; hogy hálámat kifejezzem (ÉrtSz; régies)
Hogyha kedved tartja = ha kedved van; ha akarod (MSzt)
Jancsi ereiben nem folyt víz vér helyett = fiatal férfi volt (MSzt)
Nyújasdodon így szólt = kedveskedve így beszélt

XIII.

A leáldozó nap utósó sugára = a lemenő nap végső sugara (ÉrtSz)
Volt egy jókora tó = nagy tó volt (ÉrtSz ezt idézi)
Szinte megérkezett = szinte ugyanakkor; szintén (ÉrtSz)
Örömmel borult a nyakába = örömmel megölelte (ÉrtSz)
A lány ajkán sok csók égett = leányától sok csókot kapott
Örömemnek nincsen semmi híja = teljes az örömem (MSzt)
Föl is van tálalva = a megterített asztalon készen van (ÉrtSz)
Nem sokáig hívták magukat = nem kellett kétszer hívni őket
Kegyetlenül bántak a törökkel = kíméletlenül cselekedtek a harcban
Járta már a kancsó isten igazában = már a borivásra került sor (ÉrtSz)
A királynak ily szó jött szájába = így beszélt a király
Figyelmezzetek rám = figyeljete ide
Ily szavakkal törte meg a csendet = így kezdett beszélni
Nem szégyenlem = nem érzek szégyent miatta (ÉrtSz ezt idézi)
Nevedet másnak keresztelem = más nevet adok neked
E jóssággal lehetetlen élnem = ezt a jósságot nem lehet elfogadnom (ÉrtSz ezt idézi)
Másnak terhére lenni nem szeretek = kellemetlenséget okozni nem szeretek (ÉrtSz ezt idézi)
Meghallgatjuk biz azt = bizony, igenis meghallgatjuk azt (ÉrtSz)

XIV.

Hogyan tettem szert a Kukoricza névre? = hogyan kaptam a Kukoricza nevet? (ÉrtSz ezt idézi)
Ugy ruházták rám a Kukoricza nevet = csak úgy adták a Kukoricza nevet (ÉrtSzezt idézi)
Kinézett a kukoricaföldre = valamiért kiment a kukoricaföldre (ÉrtSz ezt idézi)
Barázdában lelt engem heverve = a kukorica sora között talált engemet elhagyatva (ÉrtSz ezt idézi)
Szörnyen sikítottam, sorsomat megszánta = nagyon sírtam, megsajnálta engem (ÉrtSz ezt idézi)
Hazafelé ezt gondolta mentiben = hazafelé menve ezt gondolta (ÉrtSz ezt idézi)
Sehogy sem voltam inyére = nem tetszettem neki (MSzt)
Járták a cifra káromlások = gyakran káromkodott (MSzt)

Hagyjon kend föl, apjok, azzal a haraggal = szüntesse meg a haragját. [Az *apjok* és az *apjukom* a régi egyszerű családi környezetben a feleség részéről a férj megnevezése volt.]
 Nem engedhettem, hogy elpusztuljon (ÉrtSz)
 Tarthatnék-e számot isten kegyelmére? = megérdemelném-e Isten kegyelmét? (ÉrtSz)
 Jó szemet nem vetett rám = nem kedvelt engemet
 Hogyha nem ment dolgom a maga rendiben = ha nem jól viselkedtem
 Meg-meghushagolt ő amugy istenesen = alaposan megvert (ÉrtSz)
 Síré lett = meghalt
 Vett más feleséget = újra megnősült
 Az egyetlen rózsza tüskés életemen = egyetlen szépség rossz életemben
 Úgy hitak = úgy neveztek
 Egy turós lepényért látását nem adtam = a süteménynél többre becsültem, ha láthattam
 Sihederré lettem = fiatal legény lettem
 S izegni-mozogni elkezdett a szívem! = férfias érzelmeim ébredtek
 A világ összedőlhetett miattam = semmivel nem törődtem (ÉrtSz ezt idézi)
 Isten neki soha azt meg ne bocsássa! = Isten büntesse meg
 Zabolán nem tartja = meg nem fékezi (MSzt)
 Magamnak is ugyan kutyául lett dolga = rosszra fordult a sorsom (ÉrtSz ezt idézi)
 Belefektettük a jó asszonyt a sírba = eltemettük
 Hullottak könnyeim zápornak módjára = sűrű könnyhullással sírtam (MSzt)
 Az istenben boldogált jó lélek = az elhunyt asszony (ÉrtSz ezt idézi)
 Hiszem az egy istent = teljesen bizonyosan (ÉrtSz)
 Mert szavának állott ő minden időbe' = ígéretét mindig megtartotta (ÉrtSz)
 Katonának csaptam föl = katona lettem (ÉrtSz)
 Ne tarts reám számot = ne gondold, hogy feleségül veszek

XV.

Nem hagyta hidegen a hallgatók szívét = meghatotta őket (MSzt)
 Kútfeje volt = eredete volt
 E szókat intézte hozzája = ezt mondta neki (ÉrtSz)
 Amit nyujtok hálámnak fejében = amit hálából adok neked (ÉrtSz)
 Gályára ült = hajóra szállt

XVI.

Senki fiára is többé nem szorulok = gazdag leszek (ÉrtSz)
 Piros az ég alja: aligha szél nem lesz = a látóhatár széle piros, ez a szél előjele (MSzt)

XVII.

Egy villám a hajót izról porrá törte = egy villámcsapás elsüllyesztette a hajót (MSzt)
 Megkapta a felhőt = megfogta a felhőt, belekapaszkodott
 Nem gondolt vele, hogy kincsét elvesztette = nem törődött vele... (ÉrtSz)
 A griffmadárra hirtelen rápattan = felül a griffmadár hátára (ÉrtSz ezt idézi)
 Csakhogy el nem állt lélekzete = szinte megbénult (MSzt)
 Iluskáéknál gyakran megfordultam = gyakran jártam itt (ÉrtSz)
 Szavaiba vágott kérdezőleg János = közbeszólt János (MSzt)

El van temetve = meghalt már

A szívéhez kapott = kezét a szívéhez szorította (MSzt)

XVIII.

Megeredt könnyének bőséges forrása = erősen hullottak a könnyei (ÉrtSz ezt idézi)

Kérdé = kérdezte

Meg is lakolt ám érte a rosz pára = megkapta büntetését (ÉrtSz)

Jutott inséges koldusok botjára = koldus lett belőle (ÉrtSz)

Szörnyen emlegette = gyakran emlegette

Ez volt végső lehellete = ezek voltak az utolsó szavai

Kimult az árnyékvilágból = meghalt (ÉrtSz)

Minden kísérője könnyet ejtett érte = mindenki megsiratta (ÉrtSz)

Leáldozott a nap piros verőfénye = lement a nap (MSzt)

János eltántorgott kedvese hantjától = bizonytalan lépésekkel elment a sírtól (ÉrtSz ezt idézi)

Mentében magában így szóla = amíg ment, közben ezt gondolta:

Ki porából nőttél, árva kis virágszál = az Iluska porából nőtt rózsaszál legyen társa vándorútján (ÉrtSz ezt idézi)

XIX.

A búbánat, amely a szívét rágta = a bánattól nem szabadulhatott

Kardját rozsdá emésztette = kardját rozsdá rongálta, pusztította (ÉrtSz)

Sokszor telt s fogyott a változékony hold = sok idő telt el

Váltott a téli föld szép tavaszi ruhát = változtak az évszakok

Látom, a halálért kell fordulnom máshoz = máshol keresem a halált

A könnyel is végkép számot vetett = leszámolt; nem könnyezett többé (ÉrtSz)

Kereke tengelyig a nagy sárba vágott = a szekér elakadt a mély sárban

A fazekas rátul a szeme közé néz = a fazekas haragosan néz (MSzt)

Van biz az ördögnek jó napja = az ördög örül

Nógotom lovamat már reggeltől kezdve = biztatom, hajtom lovaimat reggel óta (ÉrtSz ezt idézi)

Úgy van, mintha le volna enyvezve = mozdulatlan, mintha le volna ragasztva

Ezen az úton itt vajjon hova jutnak? = hova vezet ez az út?

Dejsz erre ne menjen = ez az út nem biztonságos

Nem jött ki még onnan, aki odalépett = nem jött onnan senki vissza

A szekérhez lássunk egymás után = kezdjük a munkát (ÉrtSz)

A rúd végét megkapta = megfogta a rúdját

Tréfamódra a sárból kiragadta = könnyedén kirántotta a sárból

Volt a fazekasnak jó nagy szeme, szája = a fazekas nagyon csodálkozott (MSzt)

Egy vágató patak folyt a határ mellett = gyors folyó volt a határ

Majd rád gázolok = majd lábammal eltaposlak

Lábát felkapta: a patakba szédült = fájdalomában beleesett a vízbe

Az óriás felett átment a vizet = János az óriás testén átjutott a másik partra

Végigmetszette a csósz nyaka csigáját = elvágta az óriás nyakát

Napfogyatkozás jött szeme világára = örök sötétség borult rá

Keresztülfutott a patak vize testén;

Veres lett hulláma vértől befestetvén = véretől vörös lett a patak vize
Hát Jánost mi érte, szerencse vagy inség? = jó vagy rossz történet Jánossal?

XX.

Így ballagott János bámulva mód nélkül = János nagyon bámulva ballagott (ÉrtSz ezt idézi)

Hát odaért János s ekkép elmélkedék: = így gondolkodott: (ÉrtSz ezt idézi)

Ebédelt a király s tudj' isten hány fia = ...isten tudja, hány fia (MSzt)

Fogadd el, különben száraz ebédünket

Izról porrá morzsolts testeddel sózzuk meg = ha nem eszed a kősziklát, akkor mi téged eszünk meg

Az óriás király ezt nem úgy mondta,

Hogy János tréfára gondolhatta volna = ezt az óriások királya nem tréfaként mondta

De fogadom, bele is török a fogad! = bizonyos, hogy bajba kerülsz! (MSzt)

S meglódította a követ jobbkezeivel = nagy erővel dobta a követ

A kő úgy a király homlokához koppant,

Hogy az agyveleje azonnal kilocsant = a kő megölte a királyt

Szólts kacagott János „ráforrt a gégédre!” = amivel fenyegettél, azt kaptad vissza (MSzt: torkára forr)

Az óriások ...szomorúságokban elfakadtak sírva = szomorúan sírni kezdtek (ÉrtSz)

Mi téged ime királynak fogadunk = te legyél a királyunk

Jobbágyaid vagyunk = alattvalóid vagyunk

A többi óriás ekképen esengett = az óriások így könyörögtek (ÉrtSz)

Kendtektől csupán ez egyet követelem:

Amidőn a szükség úgy hozza magával,

Nálam teremjenek kendtek teljes számmal = amikor akarom, jelenjenek meg mindnyáján (ÉrtSz ezt idézi)

Vidd, kegyelmes urunk, magaddal e sípot,

S ott leszünk, mihelyest jobbágyidat hívod = vidd ezt a sípot, és ha megfújod, ott leszünk (ÉrtSz ezt idézi)

XXI.

S egyszerre csak annyit vesz észre, hogy nem lát.

„Éj van-e vagy szemem világa veszett ki?” = megszűnik a látása (ÉrtSz ezt idézi)

Ez volt a sötétség országa.

János vitéz csak úgy tapogatva ballag = mindent kezével megérintve halad (ÉrtSz ezt idézi)

Néha feje fölött elreppent valami,

Szárnyuhogás-formát lehetett hallani = szárnyak suhogását lehetett hallani (ÉrtSz ezt idézi)

Boszorkányok szálltak arra seprőnyélen (ÉrtSz ezt idézi)

Egy mélységes barlang fogadta be őket

A barlang közepén üst alatt tűz égett = mély barlangban gyülekeztek, ahol egy üst alatt tűz égett (ÉrtSz ezt idézi)

Furcsa dolgokon is akadt meg a szeme = különös dolgokat látott (MSzt)

A sok vén szipirtyó benn csakugy hemzsegett = a boszorkányok nagy tömegét látta

A barlang nem más, mint boszorkánytanya.

Erre egy gondolat agyán átvillana = eszébe jutott valami (MSzt)
 Tarsolyához nyúlt, hogy sípját elővegye = tarsolyából elő akarta venni a sípot,
 amellyel hívná az óriásokat (ÉrtSz ezt idézi)
 Hanem megakadt a keze valamiben
 Közelebb vizsgálta s látta, hogy mi legyen = kezének mozgása beleütközött valamibe,
 ezek voltak a boszorkányok seprői, közlekedőeszközei (ÉrtSz ezt idézi)
 Fölnyalábolta és messzire elhordá = két karjába felszedte és messzire elvitte a seprőket
 Hogy a boszorkányok ne akadjanak rá = ne találják meg (ÉrtSz ezt idézi)
 Ekkor visszatért és sípjával fűtlyentett
 És az óriások rögtön megjelentek.
 Parancsolá János, s azok betörének.
 No hisz keletkezett cifra zenebona = rettenetes zajos összevisszaság, tülekedés kelet-
 kezett (ÉrtSz ezt idézi)
 Az óriások sem pihentek azalatt,
 Mindenikök egy-egy boszorkányt megragadt = az óriások megfogták a boszorká-
 nyokat (ÉrtSz ezt idézi)
 S úgy vágta a földhöz dühös haragjába,
 Hogy széjjellapultak lepények módjára = úgy a földhöz vágták őket, hogy laposak
 lettek, mint a lepény (ÉrtSz ezt idézi)
 Valahányszor egy-egy boszorkány megholt,
 Mindannyiszor oszlott az égnek homálya,
 S derült lassanként a sötétség országa = minden boszorkány halála után egyre vilá-
 gosabb lett (ÉrtSz ezt idézi)
 Már csaknem egészen nap volt a vidéken = már szinte nappali világosság volt
 Az utolsó banya volt a soron éppen...
 Kire ismert János ebbe' a banyába?
 Hát Iluskájának mostohaanyjára = az utolsó boszorkány Iluska mostohaanyja volt
 Szót fogadott ez [az óriás], és a banyát elkapta,
 És a levegőbe magasra hajtotta = megfogta a boszorkányt és feldobta a levegőbe.
 Mégcsak a varju sem károgozott utána = senki nem sajnálta a halálát (MSzt)
 Az óriásoktól azután bucsút vett,
 Szívükre kötven a jobbágyi hűséget = elbúcsúzott az óriásoktól, figyelmeztette őket
 alázatos hűségükre (ÉrtSz ezt idézi)

XXII.

A nap lehanyatlott = lement a nap
 Mikor az éjfélnek jött rémes órája,
 A száját mindenik sírhalom feltátja = éjfélkor megnyílnak a sírok
 Táncozt és éneket kezdettek meg legott = azonnal táncolni, énekelni kezdtek
 És nyultak utána, de a kakas szólal,
 S a kísértet mind eltűnt a kakasszóval = a kísértetek eltűntek a hajnali kakasszóra
 Lábba szedte magát s utra kerekedett = felállt és elindult

XXIII.

Haldoklóféltben volt a hajnali csillag = éppen lement a hajnali csillag
 A fényes nap föllépett az égre = ugyanakkor megjelent a nap az égen

Örömet fizetnék, hanem nincsen pénzem = örömmel fizetnék, de nincs pénzem
(ÉrtSz ezt idézi)
Az óperenciás tenger ez, tudod-e?
Azért semmi áron által nem vihetlek,
Se vége se hossza ennek a tengernek = ez az óperenciás tenger, aminek se vége, se
hossza nincs.

XXIV.

Jánosnak valami akad meg szemében = János meglát valamit a távolban
„Nini, ott már a part!” = (meglepetés kifejezésére) ott van már a tenger partja.
Én azt meglátni fölötte kívánom = nagyon szeretném azt látni (ÉrtSz)
Őrizi kapuját sok iszonyú csoda = kapuját csodás dolgok őrzik; veszélyes a bejutás oda
„Ne gondolj te azzal” = ne törődj vele
Szófogadásra így inté az óriást = engedelmességre figyelmeztette (ÉrtSz)
És azután utját visszafelé vette = visszafordult

XXV.

Tündérország első kapuját őrzötte
Félröfös körmökkel három szilaj medve = három óriási körmű, gyors medve
Mind a három medve egy lett a halállal = János megölte őket
Holnap egy kapuval ismét beljebb megyek = holnap a következő kapuhoz megyek
(ÉrtSz ezt idézi)
De már itt keményebb munka várt ám rája = itt nehezebb feladat várta: három vad
oroszlán (ÉrtSz ezt idézi)
Mind a három élete megszakadt = János megölte őket
Igen feltüzelt ez a győződelem = fellelkesítette a győzelem (ÉrtSz ezt idézi)
Még csak meg sem pihen = nem tart pihenőt
Itt volt ám szörnyű strázsa = itt szörnyű, rettenes őr volt
Vért jéggé fagyasztó volt rémes látása = ijesztő, félelmetes volt a látványa
Egy nagy sárkánykígyó áll itt a kapuban (ÉrtSz ezt idézi)
Bátorság dolgában helyén állott János = János igen bátor volt
Találós ész sem volt önála hiányos = leleményes, találékony volt (ÉrtSz ezt idézi)
A sárkánykígyó nagy száját feltátotta = a kígyó nagyra nyitotta a száját (ÉrtSz ezt
idézi)
Hirtelen beugrik a sárkány torkába = János beugrott a sárkány torkába
Sárkány derekában kereste a szívet = megkereste a szívet
Ráakadt és bele kardvasat merített = megtalálta és kardját beledöfte (ÉrtSz ezt idézi)
Hej János vitéznek került sok bajába
Míg lyukat fúrhatott sárkány oldalába = sok munkába került, amíg lyukat fúrt a
sárkány oldalába (ÉrtSz ezt idézi)
Végtére kifurta, belőle kimászott,
Kaput nyit, és látja szép Tündérországot = kaput nyitott és kimászott

XXVI.

Tündérországban csak híre sincs a télnek,
Ott örökös tavasz pompájában élnek;

S nincsen ott nap kelte, nap lenyugovása,
Örökös hajnalnak játszik pirossága = Tündérorszámban nincsenek sem évszakok, sem napszakok: mindig tavasz van és örökké rózsaszínű hajnal (ÉrtSz ezt idézi)
Ha a földi ember először lányt ölel,
Ennek az álomnak gyönyöre tölti el = a tündérvilág a beteljesült szerelem gyönyörével egyenlő

XXVII.

Hogy belépett János vitéz ez országba,
Mindent, amit látott, csodálkozva látta.
A rózsaszín fénytől kápráztak szemei = szinte látási zavarai támadtak (ÉrtSz ezt idézi)
Meg nem futamodtak tőle a tündérek,
Kétségbeesés szállt szívének tájára,
Mert eszébe jutott kedves Iluskája = szomorú lett a szíve, mert Iluskájára gondolt (ÉrtSz ezt idézi)
S a rózsát, mely sírján termett kedvesének,
Levette kebléről, s ekkép szólítá meg:
„Te egyetlen kincsem! hamva kedvesemnek!
Mutasd meg az utat, én is majd követlek.” (ÉrtSz ezt idézi)
S beveté a rózsát a tónak habjába;
Nem sok híja volt, hogy ő is ment utána = beledobta a rózsát a tóba, és csaknem maga is beleugrott
De csodák csodája! = (meglepetés kifejezésére; MSzt)
Látta Iluskává válni a virágot (ÉrtSz ezt idézi)
Mai napig János vitéz őkegyelme
Szép Tündérországnak boldog fejedelme (ÉrtSz ezt idézi)